

ανοιχτό παράθυρο

Εφυγε από τη ζωή ο αρχιτέκτονας Ανδρέας Φιλίππου

Μια ζωή γεμάτη δράση και πολυεπίπεδη δημιουργία

Γράφει ο Νικηφόρος Ορφανός*

Ο Ανδρέας Φιλίππου απεβίωσε την περασμένη Κυριακή, 12 Φεβρουαρίου 2023, σε ηλικία 89 ετών. Ήταν διακεκριμένος αρχιτέκτονας με διεθνή αναγνώριση, το όνομά του οποίου είναι συνδεδεμένο με ένα μεγάλο αριθμό εμβληματικών έργων στην Κύπρο και στο εξωτερικό, που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα αρχιτεκτονικής δημιουργίας – όπως, εκπαιδευτήρια, νοσοκομεία, ινστιτούτα ερευνών, πολιτιστικά ιδρύματα, εμπορικές και μικτές αναπτύξεις, αεροδρόμια και άλλα έργα υποδομής, αθλητικά κέντρα, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, τουριστικά συγκροτήματα, καθώς και κατοικίες και πολυκατοικίες.

Εκτός από την επαγγελματική του αρχιτεκτονική δραστηριότητα, στην οποία ανάλωνε τον ουσιαστικό του χρόνο, είχε έντονη και ανιδιοτελή προσφορά στα πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενά της Κύπρου, αφού διετέλεσε πρόεδρος των Ραδιοτηλεοπτικών Σταθμών ΡΙΚ και ΛΟΓΟΣ, ενώ υπηρέτησε ως μέλος των διοικητικών συμβουλίων του Πολιτιστικού Ιδρύματος της Τραπεζής Κύπρου και του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'.

Παράλληλα, ασχολήθηκε για μισό και πλέον αιώνα με την Υδατογραφία και το Σχέδιο, αποτυπώνοντας τον πλούτο της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς, την οποία δημιούργησαν πρωτίστως οι λαϊκοί τεχνίτες και πρωτοπόροι της Κύπρου με τη συσσωρευμένη τους σοφία. Αυτήν την ενασχόληση την αντιλαμβάνονταν ως προέκταση της αρχιτεκτονικής του ιδιότητας. Ήταν πολιτικοποιημένος, αλλά όχι κομματικοποιημένος, γνώστης της ιστορίας και του πολιτισμού της Κύπρου, με εμπειριστικιστικές θέσεις, καθώς και γνήσια αγάπη για τον τόπο του.

Ο Αρχιτέκτονας, ο Άνθρωπος, ο Συγγραφέας/Δημιουργός

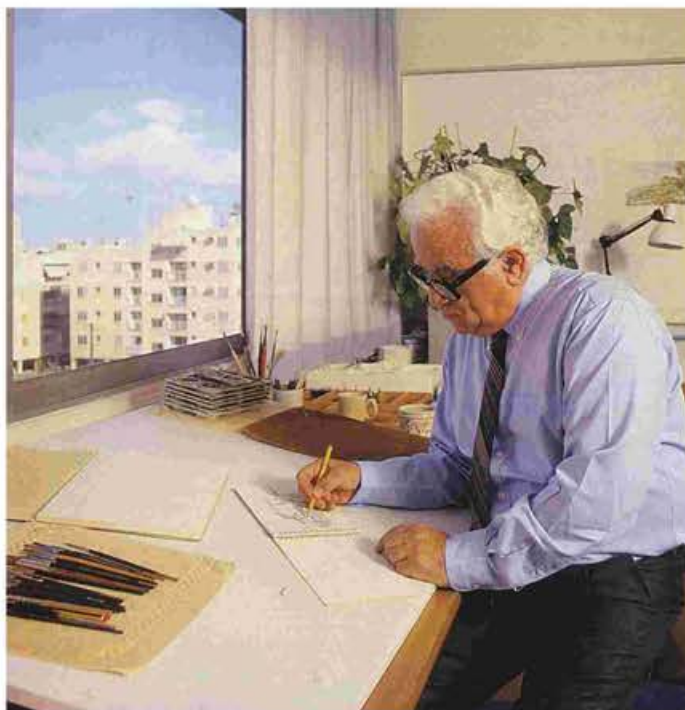
Με το άγγελμα του θανάτου του, έπαιξε πένθιμα η καρδιά της εκκλησίας της Παναγίας Οδηγήτριας Γαλάτας, που έκτισε ο (πρωτομάστορας) πατέρας του, για να αποκαρτεώσει ένα αξιο τέκνο της, που τόσο την αγάπησε και την τίμησε ως το τέλος. Εκεί έκανε τα πρώτα του βήματα στον γενέθλιο τόπο του, δίπλα από τα αγαπημένα του αδελφία Ιάκωβο, Λοΐζο και Ξένια.

Η ζωή όμως όρισε να αγωνίζεται από μικρός, λόγω της σοβαρής περιπέτειας με την υγεία η οποία μαθητικά του χρόνια, η οποία επηρέασε το αριστερό του πόδι. Για την επόμενη δεκαετία έδινε ακλόνητος μια καθημερινή μάχη για την ίδια του τη ζωή, που ευτυχώς την κέρδιζε βαθμιαία – μια δοκιμασία που του σφυρηλάτησε τον χαρακτήρα.

Όταν δεν μπορούσε να περπατήσει στο δημοτικό, οι φίλοι του τον κουβαλούσαν στους ώμους τους: χαράσσοντας μέσα του τη δύναμη της φιλίας, το μεγαλείο τα ανιδιοτελείας, αλλά και της μεγαλοψυχίας των ανθρώπων της Κύπρου. Όσα μεγάλα και αν πέτυχε σε όλη του τη ζωή, δεν έχασε ποτέ αυτή την αυθεντική ανθρωπιά, τις αξίες και τις αρχές, καθώς και τον ρομαντισμό που έκτισε από μικρό παιδί στη Γαλάτα.

Η αγάπη του για τη φύση και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική γεννήθηκε μέσα από τις περιπλανήσεις του στις ιστορικές γεπονιές και στα ειδυλλιακά τοπία του χωριού του, ανήμερα στις μικρές βυζαντινές εκκλησίες, που αποτέλεσαν αργότερα επίκεντρο ερευνητικού ενδιαφέροντος. Συνήθιζε να λέει ότι η φύση δεν αποκαλύπτει τίποτε άλλο παρά την αλήθεια.

Στο Παγκύπριο Γυμνάσιο γνώρισε

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Ανδρέας Φιλίππου γεννήθηκε στις 10 Απριλίου 1933 στο χωριό Γαλάτα, Σοφείας. Μετά την αποφοίτησή του από το Δημοτικό Σχολείο Γαλάτας, φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο στη Λευκωσία. Στη συνέχεια σπούδασε Αρχιτεκτονική στο Λονδίνο, όπου εργάστηκε για ένα χρονικό διάστημα, και επέστρεψε την Κύπρο το 1960. Την ίδια χρονιά, μαζί με τον αδελφό του Ιάκωβο ίδρυσαν το Μελετητικό Γραφείο I+A Φιλίππου αρχιτέκτονες-μηχανικοί, στο οποίο εργαζόταν μέχρι το τέλος της ζωής του – συμβάλλοντας, αρχικά, στην εξέλιξη των υποδομών της νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας, και ύστερα στην ανοικοδόμηση μετά την τερράστια καταστροφή που έφερε η τουρκική εισβολή του 1974.

τον ζωγράφο (καθηγητή) Αδαμάντιο Διαμαντή, που αναγνωρίζοντας το ταλέντο του και την κλίση του στην Τέχνη, πείθει τον ίδιο και τον πατέρα του να φοιτήσει Αρχιτεκτονική στο Λονδίνο – όπου σπούδασε και ο ίδιος. Το Λονδίνο ήταν η δεύτερή του πατρίδα, όπου συνδύασε την κυπριακή αυθεντικότητα με τον αγγλοσαξονικό πραγματισμό και ορθολογισμό.

Υπηρέτησε την Αρχιτεκτονική με πάθος, συνέπεια και ποιότητα ως το τέλος. Την Αρχιτεκτονική με Α κεφαλαίο, που ήταν για εκείνον λειτουργία και βίωμα. Μέσα από το κράμα του ρομαντισμού και ορθολογισμού, αλλά και με απίστευτη μαχητικότητα. Η Αρχιτεκτονική, έλεγε, έχει απύθμενο βάθος. Η δημιουργία στην Αρχιτεκτονική είναι ανεξάντλητη, ενώ η εξέλιξη της διηνεκής. Υπάρχει η ρήση ότι «τα λόγια φεύγουν, ενώ τα έργα μένουν», κάτι που δίνει στα αρχιτεκτονήματα τη δυνατότητα να ξεπεράσουν τη ζωή του δημιουργού τους – τόσο χρονικά, όσο και χροστικά.

Με την επιστροφή του στην Κύπρο, το 1960, ιδρύει μαζί με τον Ιάκωβο το ομώνυμο μελετητικό γραφείο, που προσφέρει υπηρεσίες αρχιτεκτονικής και δομοστατικής (πολιτικής) μηχανικής, και το οποίο σήμερα διανύει το 63^ο έτος της λειτουργίας του, εμπλουτισμένο με τη νεότερη γενιά της οικογένειας. Μέσα από την αφοσίωση και την προσφορά των δύο αδελφών, το γραφείο διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην Αρχιτεκτονική της Κύπρου, αλλά και του εξωτερικού. Με την υπευθυνότητα και την εργατικότητα που τον χαρακτήριζε, αλλά και με τη συμβολή ικανών και αφοσιωμένων συνεργατών, ούτε ακόμα και η τραγωδία του 1974 δεν λύγισε το γραφείο. Μέχρι σήμερα πολλοί μιλούν με θαυμασμό για τα έργα που υλοποίησαν στον Αραβικό Κόλπο.

Παρόλο που ο Ανδρέας Φιλίππου κέρδισε την εμπιστοσύνη και εκτίμηση σημαντικών προσωπικοτήτων στην Κύπρο και στο εξωτερικό, για τον ίδιο ίση σημασία είχαν και οι απλοί άνθρωποι, που τον προσέγγιζαν για κάτι ασήμαντο. Υπηρέτούσε πάντα την Αρχιτεκτονική και τον Άνθρωπο.

Το γραφείο ήταν η δεύτερή του οικογένεια. Μιλούσε πάντα για τα «Παιδιά του Γραφείου». Όλοι τους τον εί-

Γραφείο I+A Φιλίππου, Έγκωμη, Λευκωσία

χαν ως δεύτερό τους πατέρα και καθοδηγητή. Όταν μια μέρα ήταν μαζεμένοι 80 άνθρωποι του γραφείου, κάποιος τον ρώτησε αν θυμάται όλα τους τα ονόματα. Αυτός απάντησε ότι, όχι μόνο θυμάται τα ονοματεπώνυμά τους, αλλά ξέρει και το τι σκέφτεται ο καθένας σε κάθε λεπτό.

Η τραγωδία του 1974 και τα δεινά που επέφερε στιγμάτισαν την ευαίσθητη ψυχή του. Τον κράτησαν μακριά από τόπους που λάτρεψε. Περπατώντας στα συντρίμια του Προεδρικού με τον Μακάριο – με τον οποίο τον συνέδεε προσωπική φιλία – συνειδητοποίησε ότι η καταστροφή της Κύπρου δεν είχε εύκολη ανατροπή. Ενώ το 1977 ο Μακάριος Γ' πεθαίνει αιφνίδια, έναν χρόνο πριν του ζητά εμπιστευτικά να σχεδιάσει τον Τάφο του στο Θρόνι του Κύκκου. Συνόδευσε τον Μακάριο σε πολλές εξορμήσεις στην Κύπρο και στο εξωτερικό, αξιοποιώντας την επαγγελματική του κατάρτιση για κοινωνική ή/και αναπτυξιακά έργα. Υπήρχε αλληλοσεβασμός και αμοιβαία εκτίμηση.

Το γνήσιο ενδιαφέρον του για το κυπριακό τοπίο και την ιστορική-παραδοσιακή αρχιτεκτονική, συνδυάστηκε με το έμφυτο ταλέντο του στην υδατογραφία και το σχέδιο σε όλη του την ενήλικη ζωή. Αποτέλεσμα αυτής της μακρόχρονης προσπάθειας είναι η έκδοση τριών βιβλίων του, τα οποία αποτελούν μια συγκροτημένη έρευνα, αλλά και μια κραυγή αγωνίας και προβληματισμού. Μετά από την έκδοση του πρώτου του βιβλίου – «*Βυζαντινή Αρχιτεκτονική στα Βουνά του Τροόδου*» (2006) – ο τότε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και προσωπικός του φίλος, Τάσος Παπαδόπουλος, τον ενθαρρύνει να κάμψει το δίλλημά του και να μεταβεί στα κατεχόμενα για να αποτυπώσει και τα εκεί ιστορικά μας μνημεία. Έτσι, το 2013 εκδίδει το βιβλίο «*Η Βυζαντινή Αρχιτεκτονική της Κύπρου*», το οποίο σε συνάρτηση με το τελευταίο του «*Η Εγκατάλειψη και Φθορά του Κυπριακού Τοπίου*» (2021) συμπληρώνει μια ολοκληρωμένη τριλογία με περιεκτικά κείμενα και εκατοντάδες υδατογραφίες και σχέδια.

Οι αρχαίοι Έλληνες έδιναν τεράστια σημασία στην *αισθητική της ύπαρξης*, καθώς και στη διαρκή προσπάθεια να

αφήσει ο άνθρωπος ως παρακαταθήκη μια ζωή που αξίζει το σύντομο πέρασμά του από τον κόσμο, συνοδευόμενη από την ανιδιοτελή προσφορά σε άλλους. Ο Ανδρέας Φιλίππου ενσάρκωσε ανεπιφύλακτα αυτό το κέλευσμα πλήρως.

Διακρινόταν για την ειλικρίνειά του, την τιμιότητά του, τον σεβασμό στην αντίθετη άποψη, το μεγάλο του ενδιαφέρον για τις Τέχνες και τον Πολιτισμό, καθώς και τη βαθυστόχαστη σκέψη του. Διορατικός, μετρίοφρωνας και χαμηλών τόνων. Ο Ανδρέας Φιλίππου είχε πάντοτε στο επίκεντρο της προσοχής του τον άνθρωπο και το έδειχνε στην πράξη με την αλληλεγγύη και στήριξη των συνανθρώπων του και την αγάπη του για όλους τους συνεργάτες και το προσωπικό που πέρασε από το γραφείο. Τον διέκρινε η ευαισθησία για τις δυσκολίες που ο καθένας αντιμετώπιζε στην προσωπική του ζωή, στις οποίες ερχόταν αρωγός.

Η αγάπη πολλών εκφράστηκε στα πολυάριθμα μηνύματα και με τη μαζική παρουσία στον τελευταίο του αποχαιρετισμό. Η πόρτα του γραφείου του ήταν πάντα ανοικτή για όλους. Συστηματικά τον επισκέπτονταν φίλοι και γνωστοί, τόσο για κοινωνικούς λόγους, όσο και για να ακούσουν τα βιώματα και τις απόψεις του. Θα λείψει σε πολλούς.

Πρωτίστως θα λείψει στην οικογένειά του – στη σύζυγο του Ντίνα, που ήταν δίπλα του μέχρι το τέλος. Στα παιδιά του Πάρι και Παύλο, καθώς και στα εγγόνια του. Στα αδελφία του και στα παιδιά και εγγόνια του αείμνηστου αδελφού του Ιάκωβου, που ήταν ο δεύτερός τους πατέρα.

Οι αρχιτέκτονες της οικογένειας που ακολούθησαν τον δρόμο των ιδρυτών του γραφείου, νιώθουν ευγνώμονες για το πόσα έμαθαν από τον Ανδρέα Φιλίππου, τόσο στην Αρχιτεκτονική όσο και στη ζωή. Η άμεση και ευρύτερη οικογένεια νιώθει ότι θα φωτίζεται στην υπόλοιπη της ζωή με το φως του. Οι αρχές, οι αξίες, τα οράματα, η μαχητικότητα και η ευαισθησία του θα τους καθοδηγεί και θα τους εμπνέει σε κάθε τους βήμα. Εξάλλου, μόνο η μνήμη αναιρεί τη φθορά.

*Φίλος και στενός συνεργάτης του μ. Ανδρέα Φιλίππου